

Ýetik Ozan

Category: Goşgular, Kitapcy, Romanlar, Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly

написано kitapcy | 23 января, 2025

Ýetik Ozan

ÝETIK OZAN

Ýetik Ozan juwan ýaşda ýitiren zehinli türkologymyz we şahyrymyz. 1942-1978-nji ýyllar aralygynda bary-ýogy otuz alty ýyllyk gysga, ýöne manyly geçen ömründe diňe dostlary bolan biziň däl, eýsem geçen asyryň 70-nji ýyllarynyň ülküjileriniň (idealistler) we milliyetçileriniň arasynda-da ýiti yzlary galdyrandygyna şek-şübhe bolup bilmez.

Hakyky ady Turgut Günaý bolan Ýetik Ozany ilki türk dilçisi hökmünde tanadyk. 1967-nji ýylyň güýzünde Atatürk uniwersitetinde assistant bolup işe başlan wagtymda uly höwes bilen leksiýalara girerdik. Türk diline, göktürk diline. Höweslidik, çünki alymlyga talaşgärdik. Höweslidik, çünki türkçüdik we ülküjidik. Höweslidik, çünki leksiýalarda gürrün berýän zatlarymyz hutma-hut ülküji pikirlerimize uýgun meselelerdi.

Erzurumyň özboluşly howasy bardy. Talyplaram ülküjidi we derrew dostlaşyp-doganlaşyp gidýärdik. Ýylma Durak, Ýawuz Akpynar, Sedat Ýurtsewen, Nihat Çetinkaýa, Erbug Gülsoý, Mahmut Aktaş ýaly zehinli talyplarymyz bardy. Emma meni haýran galdyran başga bir zat – şol wagta çenli diňe kitaplarda okan aşyklyk (bagşyçylygyň bir ugry) däbininiň Erzurumda dowam etdirilýändigidi. Çaýhanalarda aşyklar aýdyşardylar. Yaşar Reýhani, İlhami Demir, Mewlüt Ihsani, Şeref Taşlıowa, Myrat Çobanogly...

Turgut Günaýyň şahyrlygy şol şertlerde ýuze çykyrdy, kämillesipdi. Ol aşyklar bilen deň gidişip bilyärdi. Üstesine sazam çalýardy. Ussat şahyr goruny halk şygyryndan alýardy. Öýme-öý gezibem aýdyşyk gurnaýardyk. Men-ä näme şowagtalar bolubilsem höwesjeň şahyr diýiljek derejedäki höwesjeň

ýigitdim. Turgut ýüzüniň ugruna bir dörtleme aýdýardы менем pikirlene-pikirlene ol dörtlemä ýazmaça jogap berýärdim. Şeýdip nijeme gijelerimizi geçirdik. Birimiz Tutkun, birimiz Wurgun bolduk. Soňra ol aşyklyk stilinde ýazýan goşgularында Fyrkaty tahallusyny ulandy.

Turgut Günaýyň kämil şahyr bolup "Töre" žurnalyныň üsti bilen orta çykdy. 1971-nji ýylyň tomsunda ussat ýazyjymyz Emine Yşynsunyň tagallasy bilen çykmaga başlan "Töre" žurnaly geçen asyryň 70-nji ýyllarynda ülküji ýaşlaryň ruhy hemrasyna öwrüldi. Şol wagtyň ýaşlary pikire, sungata, poeziýa, romanlara janköýerdiler. "Töre-de" törejanmy! Nejmetdin Hajyeminogullary, Mehmet Erözler, Erol Güngörler, Mustafa Kafalyalar... Aýhan Tugjugil dagylar türk milliyetçiliginiň pikir sistemasyny "Törede" ýazmaga başlapdylar. Joşkun Karakaýa, Mehmet Başbug, Garipkafkasly ýaly suratkeşlerimiz bardy. Ynha, şu toparyň poeziýadaky wekili Ýetik Ozandy. Hytaý zulmy şowagtlaram bardy. Häzirem ähli aýylgançlygy bilen dowam edýän Hytaýyň zalymlygy Ýetik Ozanyň goşgularында şeýle kagyza dökülyärdi:

*Täk güwäsi dilsiz gjedir günüň,
Gurşun ýüreklerde poslanan kiniň,
Ganly hakykatyn örtende Çiniň,
Tirýekli düýşüne iner-de galar.*

Adamzada ýumuk çapakly gözler,
Gara maýaklarda şeýtany yzlar,
Ölüm toýun toýlar maskaly yüzler,
Çırkin gülüşlerde doñar-da galar.

Ýetik Ozan ýat elliň astyna düşen türkleriň agysyny aglap goşgular ýazdy, Anadolynyň kilimini ýazdy, nagmasyny ýazdy. Daşy gara-ýaşyl reňk boýalan sahaply "Hüwi uçurumy" ("Atmaca Uçurumu") onuň ilkinji goşgular ýygyndysydy. 1973-nji ýylда "Töre Devlet Yayınları" neşirýatyndan çykan bu kitap şol wagtyň ülküjüleriniň elinden düşmän okalýardy.

Nida Tüfekçä bagışlan "Baglama" goşgusynda saz misli nobatçylyk çekýän merdana ýigit deýin göz öňünde janlanýar:

*Genjede topraksyz läle mysaly,
Töwrizde baýdaksyz gala mysaly,
Kerkukda jeýlansyz bala mysaly,
Ýetim tary, bendi jorasy bardyr.*

Nije ki ölüm bar ir-giç takdyrda,
Bir içli agyda dymýandyr perde,
Garajaoglanyň ýatdygy ýerde,
Soňsuza çen nobat tutasy bardyr.

2019-nji ýylyň 14-nji dekabrynda Türk medeniýeti boýunça ylmy-barlaglar institutynda Ýetik Ozany ýatladyk. Ýaşlardan we halypalyga ýetişenlerden üýsen ýokary aň-düşünjeli diňleýjilere Ýetik Ozany gürrüň berdik. Dursun Ýyldyrym, Iskender Öksüz we men. Konýaly aşyk Ýagyz Ozan hem saz çalyp, nagma söýledi. Fyrkatynyň (Ýetik Ozanyň) aşyklar tarapyndan aýdym edip aýdylýan ep-esli goşgusy bar. "Baglama", "Kilim" ýaly goşgularyna düzülen aýdymlar TRT-niň aýdym-saz gazzasyna girdi.

1978-nji ýylyň sowuk gyş günleriniň birinde "Men bilbil ölüsi, sen gül gurusy, Boluberdiň gaş bilen göz arasy" diýdi-de, gaş bilen gözümüziziň arasında gidiberdi. Şindi onuň "Rize İli Ağızları" kitabı dilçilere, "Atmaca Uçurumu" , "Ülkü Bağı" goşgular ýygyndysy ülküjlere hemişelik ýadygär galdy. Turgut Günaý – türkologiá taryhyň, Ýetik Ozan – edebiýat taryhyň ýyldyzy bolup aramyzda ýaşamagyna dowam edýär.

Ahmet B. ERJILASUN,
bercillasun@hotmail.com

"Yeniçağ" gazeti, 22.12.2019 ý.

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW,
Stambul uniwersitetiniň talyby.

Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly